

Den Helige Ande och helgelsen

Föredrag av S Bergman på kyrkodagar i Bengtsfors 2010

(Förkortningar: SKB=Svenska kyrkans bekännelseskrifter, ed. 1944. LK=Lutherska Konkordiekyrkan. P-M= Pieper-Mueller, Kristen dogmatik. Trigl=Concordia Triglotta, Concordia Publishing House, USA)

Ämnet som jag fått mig tilldelat har två delar: Anden och helgelsen. Vi skall strikt hålla oss till dessa två delar och börjar med Anden.

Vem är den Helige Ande?

Han är den Tredje personen i den Heliga Treenigheten, lika mycket Gud som Fadern och Sonen.

Läsning av den Athanasianska trosbekännelsen (s. 262 i LK:s psalmbok), t.o.m. ”Den som vill bli salig, skall tänka så om de tre personerna i gudomen.”

(A är inte skriven av biskopen Athanasius i Alexandria, arianismens store bekämpare på 300-talet, utan har tillkommit senare, någon gång under 4-500-talet. Den sammanfattar kyrkans lära efter striderna mot bl.a. mot prästen Arius och hans anhängare som förnekade Sonens gudom och lärde att han var en skapad varelse som kommit till vid en bestämd tidpunkt.)

A:s satser är försök att utifrån Bibeln på mänskligt språk säga något om Treenighetens mysterium som i grunden är ofattbart för oss. Uppdykande villfarelser tvingade kyrkan att formulera sig och avgränsa sig mot sådant som stred mot Skriftens lära. Vad kyrkofäderna på 300-talet kom fram till var korthet detta:

1. att Fadern, Sonen och Anden inte får uppfattas som tre gudar. Gud är en-i-tre.
2. att Sonen och Anden inte får uppfattas som underordnade Fadern eller som något slags mellanväsen mellan Fadern och världen.
3. att de tre personerna inte är identiska med varandra utan existerar självständigt. De är inte tre sidor av samma sak, inte heller spelar de likt en skådespelare tre olika roller (*prosopa*, modalism, Sabellius 200-talet, P-M, s. 158). Gud är tre-i-en.

Vad har vi för bibelställen som nämner alla de tre personerna? Vi har särskilt två: dopbefallningen: ”... *döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn*” (Matt. 28:19) och den apostoliska välsignelsen: ”*Vår Herre Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den helige Andes gemenskap vare med er alla*” (2 Kor. 13:13).

Om vi nu ser närmare på vad Bibeln säger om Anden, så finner vi att han – liksom Fadern och Sonen – är en person, ett eget jag som talar, lär, tröstar, beslutar, upplyser och leder osv. (kyrkofäderna på 200- och 300-talet använde det grekiska ordet *proso-pon*, ansikte, person, ”det betecknar något, som inte är en del eller egenskap hos något annat, utan existerar självständigt” SKB s. 56)

Samtidigt är Anden Gud helt och fullt med samma gudomsväsen som Fadern och Sonen. Det ser vi av att han ges gudomliga namn: ”*Vet ni inte att ni är ett Guds tempel och att Guds Ande bor i er?*” (1 Kor. 3:16) – i ett tempel bor Gud. Anden har i Skriften gudomliga egenskaper: han är allestädes närvarande, ”*Vart skall jag gå för din Ande, vart skall jag fly för ditt ansikte? Om jag far upp till himlen, är du där, bäddar jag åt mig i dödsriket, är du där. Tar jag morgonrodnadens vingar, gör jag mig en boning ytterst i havet, skall också där din hand leda mig...*” (Ps, 139:7-8), han är allvetande: ”*Anden utforskar allt, också djupen i Gud*” (2 Kor. 2:10), han gör sådant som bara Gud kan göra: han skapar, var med vid skapelsen: ”*I begynnelsen skapade Gud himmel och jord. ... Och Guds Ande svävade över vattnet*” (1 Mos. 1:1-2). Han medverkar till vår frälsning för han verkar i dopet ”*ny födelse och förnyelse*” (Tit. 3:5). Han ges gudomlig ära och härlighet: han är ”*härlighetens Ande, Guds Ande*”, som vilar över de kristna, säger aposteln Petrus (1 Petr. 4:14).

Att Fadern tillskriv skapelsen, Jesus frälsningen och Anden helgelsen betyder inte att var och en av dem bara sysslar med sin uppgift. Alla gudomliga gärningar som de tre personerna gör och som är riktade mot världen är gemensamma. Alla har samma gudomliga väsen och gör allt tillsammans. De samverkar alla till vår frälsning. Därför skall vi inte bli förvånade att Fadern kallas vår frälsnings Gud eller att Sonen också kallas världens skapare. För han var med vid skapelsen, liksom Anden.

Andens gudom har förnekats av många, liksom Kristi gudom. På 300-talet var det inte bara hård strid om Kristi gudom. Men Skriftens läran om Kristi gudom segrade vid kyrkomötet i Nicea 325. Men också om Anden blev det snart strid. Om Kristus är sann Gud, är då också den Helige Ande det? frågade man sig. En rad präster med biskop Makedonius (d. ca 362), började tala ringaktande om Anden. De såg inte Anden som Gud i egentlig mening, utan snarare som en kraft genom vilken Gud verkar. I stridens hetta kallades de för ”pneumatiker”, Andemördare, eftersom de förnekade Anden som gudomligt person (gammal villfarelse som kallas *dynamism* som drevs av Paulus av Samosata 200-talet, P-M s. 158). Frågan om Andens gudom behandlades på konciliet i Konstantinopel år 381 och det slutade med att kyrkomötet tog ställning mot makedonianerna och bekände sig till Andens gudom. Han var ”Herren och livgivaren som utgår av Fadern och som tillsammans med Fadern och Sonen tillbeds och äras och som har talat genom profeterna” (profeterna står för Skriften – den är ingiven av den Helige Ande). På detta kyrkomöte formulerades på grekiska en trosbekännelse om vad man både i Nicea om Sonen och här Konstantinopel om Anden kommit fram till var Skriftens lära. Det är den trosbekännelse som den vi i dag kallar den nicenska trosbekännelsen, men vars riktiga namn egentligen är den *niceno-konstantinopolitanska* trosbekännelsen. Denna trosbekännelse är accepterad och används både i de ortodoxa kyrkorna i öst och i den västerländska kyrkan – men med en viktig skillnad. I väst, där man talade latin, gjordes efter en tid ett litet tillägg. Man lade till *filioque* – ett ord som betyder ”och Sonen”. Anden är ”Herren och livgivaren, som utgår av Fadern” (*ex Patre*), så stod det från början, men nu lade man till ”och Sonen” (*filioque*). Detta blev en huvudanledning till den stora schismen eller brytningen mellan öst och väst, mellan Rom och de ortodoxa kyrkorna i öst år 1054. Det

året kom påven Leo IX:s sändebud till Konstantinopel. Han tågade in i den stora, berömda kupolkyrkan Hagia Sofia (efter 1453 moské, i dag museum) och lade ett dokument med bannlysning av patriarken i Konstantinopel på altaret. Och patriarken kvitterade med att bannlysa påven. Jag skall här inte fördjupa mig i filioque-striden som är både tragisk och komplicerad. Men den lutherska kyrkan bekänner klart att Bibeln lär att Anden av evighet utgår från Fadern och Sonen. Enligt Skriften utgår eller sänds inte Anden från Fadern oberoende av Sonen. Han sänds eller utgår från båda enl. Joh. 14:26 och 15:26, där Jesus talar om att han skall sända Hjälpare, Sanningens ande, som utgår från Fadern. Anden kallas också i Skriften både för Faderns Ande och Sonens Ande (Matt. 10:20, Gal. 4:6: ”Gud sänt i våra hjärtan sin Sons Ande som ropar: Abba! Fader!”). Se exkurs om *Filioque*.

Något om Andens namn

Skall vi säga ”den Helige Ande” eller ”den heliga anden”? Det senare har blivit allt vanligare sedan det introducerades av den statligt tillsatta bibelkommissionens översättning Bibel 2000. Sådana officiella översättningar får nu liksom tidigare stor inverkan på språkbruket.

(I GT är det hebreiska ordet *ruach* och i NT det grekiska ordet *pneuma* översatta med ordet ”ande”. Grundbetydelsen är ”vind” eller ”andedräkt”, men eftersom andedräkten är ett tydligt tecken på liv har det också betydelsen ande, livsande, det personligt levande, kort sagt själen. När ordet ande används om människan så syftar hennes osynliga jag till skillnad från hennes synliga kött eller kropp jag som åsyftas. Ande används i Bibeln också om Gud fast han i sig själv inte har en kropp.

Bibel 2000 talar om ”den heliga anden” (med liten begynnelsebokstav på anden). Varför gör man det? Därför att grekiskans *pneuma* är neutrum. Tanken är att liksom man kan säga ”den starka vinden”, kan man säga ”den heliga anden” med ett operonligt genus. I grammatiken har substantiv som ni vet olika genus: maskulinum, femininum eller neutrum (t-genus eller n-genus). I noterna till Bibel 2000 beskrivs Anden som en operonlig makt eller kraft, som går ut från Gud som efter hand får personliga drag. Men i grunden tycks översättarna se Anden som en kraft. Därför drar man sig inte för tala om Anden som ”den”, (”världen kan inte ta emot den ... inte ser den och inte kan ta emot den” Joh. 14:17), men man gör det inte konsekvent utan på andra ställen talar man om Anden som ”han” eller ”honom”, särskilt där Jesus kallar Anden för Hjälparen (Joh. 16: 7 ff.). Där kan inte ens den liberalteologiska Bibel 2000 tala om Anden som ”den”. En hjälpare är otvivelaktigt en person.)

Benämningen ”den heliga anden” användes först av Jehovas vittnen på 1950-talet. Det är ett uttryck, som är i linje med vad de lär: att anden är en gudomlig, verksam kraft, men inte en gudomlig person. En av representanterna i bibelkommissionen var f.ö. ett Jehovas vittne . Han måste ha varit mycket nöjd med den nya översättningen .

När NT talar om Anden som ”han” är det inte könet, maskulinum, som är poängen – Gud har inget kön likt människor – utan poängen är att Anden är en person, inte en opersonlig andekraft.

Översättningen ”den heliga anden” är inte bra: den luddar till det och vrider till namnet till något opersonligt och ger därmed inte klart uttryck för Bibelns lära om Anden. Men säger vi ”den Helige Ande” då känner man instinktivt att det är en person det är fråga om, att det är Gud själv. Låt oss slå vakt om det namnet.

(Någon kontaktade också Svenska Akademien och frågade vilket var riktigast att säga på svenska. De svarade, att ”den Helige Ande” är egentligen ett egennamn, ”och ett namn ändrar man som bekant inte”. I Akademiens Svensk ordbok anger man under ”ande” ”den helige Ande” (med stort A) som namn på en av personerna i treenigheten.

Och det är alldeles riktigt, den Helige Anden är ett personnamn, ”Den heliga anden” är ett oprecist uttryck som inte uttrycker Bibelns lära om Anden utan bara är förvirrande. Därför bör vi, som kyrkan och bibelöversättningar alltid gjort, tala om ”Den Helige Ande” som klart uttrycker att det är fråga om en person. Vi frågar inte: Vad är den Helige Ande? Vi frågar: Vem är den Helige Ande?)

Var möter vi den Helige Ande?

Han finns överallt, men vi möter inte honom till liv och salighet överallt. Anden kan vara verksam överallt i skapelsen. Men vi möter inte Gud, varken Fadern, Sonen eller den Helige Ande till frälsning ute i naturen. En blomma säger oss inget om synd och nåd och frälsning. Naturen tiger om det. Vi möter Anden i Ordet, i Guds Ord som skrivits ner av människor men är ingivna av den Helige Ande. Anden och Ordet är alltid förbundna med varandra. Jesus sade: *”De ord som jag har talat till er är Ande och liv”* (Joh. 6:63). Vi pingsten utrustades apostlarna med Hjälparen, den Helige Ande, som han hade lovat skulle leda dem till hela sanningen så att de skulle bli hans vittnen över hela jorden. (Joh. 15:26, 16:13). De talade inte med ord som de själva hittat på. Och sitt budskap sade: *”Detta talar vi inte med ord som mänsklig visdom lär oss utan med ord som Anden lär”* (1 Kor. 2:13). Deras ord var således andeingeniven, helig Skrift precis som GT om vilket det står: *”Hela Skriften är utandad av Gud och nyttig till undervisning, till bestraffning, till upprättelse och till fostran i rättfärdighet, för att gudsmänniskan skall bli fullt färdig, väl rustad för varje god gärning”* (2 Tim 3:16-17).

Många, särskilt i vår tid, söker inte Gud och Anden där han finns, i Guds Ord och kyrkan, utan i naturen eller inne i sig själva i tystnad och meditation. Men där finner man inte Anden. Man finner bara sina egna tankar, genom vilka djävulen kan lura oss precis vart han vill. Luther berättade om en gång då han satt djupt försjunken i läsning av Guds Ord. Men då var det plötsligt något som fick honom att titta upp. Och han såg en lysande ängel stå framför sig. Han blev fascinerad. Men så tänkte han: Vad är detta för en ängeln som rycka mig bort från läsningen av Guds Ord? Skrift.

Så han sade till ängeln: ”Gå bort, Satan!” och böjde sig ner över Skriften igen. Så bunden var han av Ordet.

Kyrkans största fara har varit **svärmeriet**, det hänförda talet om uppenbarelser utanför Ordet, talet om Anden som inte kommer genom Ordet och sakramenten utan talar direkt till oss. I svärmeriet slår subjektiva, religiösa erfarenheter ut Bibels ord. Känslan blir den nya normen: det som känns rätt är rätt. Redan i NT får aposteln lov att rycka ut till församlingen i Korint som var så begeistrade av sitt tungotal och sina andeupplevelser att de höll på att spåra ur. Han fick lära dem att de andegåvor som de tyckte var de största var de minsta: profetians gåva, predikan, det begripliga talet av Guds Ord, var mycket större än det obegripliga tungotalet.

Svärmiska eller karismatiska rörelser har uppstått under hela kyrkans tid. I mitten av 100-talet uppstod **montanism** (efter ledaren *Montanus*). Den uppstod i Frygien och leddes av profeten Montanus och de båda profetissorna Prisca och Maximilla. Montanismen hade likheter med nutidens karismatiska rörelser (extatiskt tungomålstal, profetior om dramatiska saker snart skall hända, helbrägdagörelser osv.). Man förkunnade att Kristi återkomst var nära förestående och att alla troende skulle samlas till Pepuza i Frygien. Rörelsen spred sig till Rom och Afrika, där t.o.m. kyrkofadern Tertullianus avföll och anslöt sig till den. Montanismen höll i sig ett par hundra år innan den tynade bort, men liknande rörelser har sedan kommit igen gång på gång i nya former.

Luther hade på sin tid att kämpa med svärmarna. Det fanns grova, radikala och samhälls samhällsomstörtade svärmare som t.ex. Thomas Münzer som anslöt sig till reformationen och blev präst i Zwickau. Men han blev snart avsatt sedan han lerat sig med de s.k. Zwickauprofeterna. Dessa hade av Anden fått besked att de med våld skulle förintade de ogudaktiga och sedan upprätta de rättfärdigas välde i ett tusenårsrike av jämlikhet och fred på jorden. Efter ett tag blev Münzer ledare för upproriska bönderna i Sydtykland. Han var en glödande folktalare och eggade upp bönderna allt vad han kunde. De skulle gripa till ”Gideons svärd” och slå ner de rika som sög ut fattiga bönder. ”Nu är tiden inne”, ropade han ”Framåt! Framåt! Skona ingen!” Rader av kloster, slott och borgar plundrades och brändes, godsherrar och adelsmän överfölls, stacks ner eller hängdes. Flera städer gav upp inför de framryckande horderna som härjade och brände i Guds namn under psalmsång och rop om Anden, bl.a. sjöng man Luthers psalm ”Kom Helge Ande, Herre Gud”. Detta fyllde Luther med fasa och förfäran. Och han uppmanade furstarna, att ta sitt ansvar som överhet, och slå ner upproret.

Svärmeriet fanns också i finare och mindre våldsamt form hos Zwingli och Calvin den reformerta teologin som räknade med Andens verkan även vid sidan om Ordet och sakramenten. Zwingli sade: ”För Anden är ingen ledare eller farkost nödvändig” (P-M s.80). Likaså är påvekyrkan svärmisk när den låter påvens ord vara likvärdiga med Skriften. Om svärmeriet skriver Luther i de Schmalkaldiska artiklarna:

Med ett ord vidlåder svärmeriet Adam och hans barn från världens begynnelse till dess slut, eftersom det inplanterats och inympats som ett gift i dem av den gamle draken. Det är också ursprunget och drivkraften till allt kätter, även till påvedömet och muhammedanismen. **Därför**

bör vi ovillkorligen hålla fast därvid, att Gud vill handla med oss människor blott genom sitt yttre ord och sakrament. Men allt som utan detta ord och sakrament prisas såsom ande, det är av djävulen.

(SKB s. 334)

Detta ger oss en trygg och säker lära om Anden och var vi möter honom. Håller vi fast vid att han möter oss i Skriften och verkar genom Ordet den så luras vi inte av karismatiska svärmarer av olika slag och deras prat om vad Anden uppenbarar för dem vid sidan av Ordet. Om uppenbarelser från Gud myntande de gamla lutherska teologerna en mycket bra grundregel. De sade. ”Antingen täcker nya uppenbarelser om den kristna läran den i Skriften föreliggande läran, och då är de överflödiga, eller så innehåller de något annat än det som står skrivet i apostlarnas och profeternas ord, och då skall de förkastas” (P-M s. 81)

Det mest förfärliga ting har skett genom att människor blint följt karismatiska ledare med andebudskap som inte stämmer med Bibeln. (Ex. Jim Jones och sekten Folket tempel som fick över 900 personer att begå till kollektivt självmord i Guajanans djungler 1978. David Koresh med sina andliga hustrur som han ansåg sig ha rätt att utnyttja oavsett om de var gifta med andra eller inte. Han och de flesta i hans sekt omkom vid en explosionsartad brand 1993. I vårt land har vi Jesursalemsfararna från Nås som Selma Lagerlöf skrev en bok om. Vi har korpelärörelsen i Tornedalen på 1930-talet. Anhängarna väntade på domedagens snara inbrott att Gud skulle för dem till Palestina i en himmelsk silverark. Rörelsen urartade i dryckenskap och sexuella utsvävningar under Andens ingivelser. Den dog ut efter att 45 personer dömts för sedlighetsbrott 1939.) Knutby skulle inte ha inträffat utan svärmeriet, genom vilket en stackars kvinna förleddes att mörda i tro att det var Guds och Andens vilja. Inget av de hemska saker vi nämnt hade hänt om man hållit fast vid Skriften lära att Gud vill handla med oss bara genom sitt yttre ord och sakrament.

Men bortsett från sådana här ruskigheter är all karismatisk kristendom farlig genom att man ringaktar Andens gåva i dopet och lär att måste genomgå ett nytt dop, ett verkligt andedop. På det sättet skapas två klasser i kyrkan bestående av de oandligt döpta och de riktiga kristna som upplevt ett känsloladdat andedop, talar i tungor osv. De som inte får denna upplevelse tror sig vara sämre kristna som inte avgjort sig tillräckligt helhjärtat för Gud eller att de på något sätt bedrövat eller förhärdat sig mot Anden. Detta leder till betryck och andligt slaveri, där man är helt fokuserad på vad man själv måste göra istället för att förtrösta på evangeliet om vad Kristus gjort för oss och anden som alltid ges till den som tror evangelium.

Den helige Andens verk i oss: helgelsen

Vad gör den Helige Ande? Anden helgar, gör oss heliga. Heliga är de som tillhör Gud, de som hör ihop med Gud, är avskilda för Gud. Israels folk var ett heligt folk. Kyrkan, det nya Israel, är ett heligt folk. Anden helgar oss genom att driva oss till Kristus väcka tro på honom. Den Helige Ande har alltid fokus på Jesus.

Helgelsen används både i Bibeln och i kyrkans språkbruk i en vidare och en trängre bemärkelse. I den vidare bemärkelsen omfattar helgelsen allt som Anden gör för att

föra en syndare till Gud och bevara henne hos Gud så att hon hela livet lever för Gud och gör goda gärningar efter hans vilja. Dit hör då också omvändelsen och tron på Jesus som Anden väcker genom evangelium, tron på rättfärdiggörelsen av nåd allena genom tron allena. Det är det första som den Helige Ande verkar och som ingen människa själv kan ta sig. Eller som Luther säger i förklaringen till 3:e artikel:

Jag tror att jag inte av eget förnuft eller egen kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom, utan den Helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåvor, helgat och behållit mig i den rätta tron.

Tron på Jesus och syndernas förlåtelse föder oss också på nytt. Vi blir nya människor som älskar Gud och gärna gör han vilja. I ordets trängre betydelse innebär helgelsen just detta nya liv där vi lever heligt och gör goda gärningar. Det är om helgelsen i den senare bemärkelsen vi skall tala om här. Låt oss börja med att fråga?

Vilka gärningar är goda?

Goda gärningar enligt Bibeln är

1. gärningar som överensstämmer med Tio Guds bud. De behöver inte överensstämma med alla bud i Bibeln. Mose lag innehåller t.ex. en rad särbestämmelser som gällde bara för judarna under en viss tid. Vidare ber Gud ibland människor i Bibeln att i en viss situation, t.ex. att erövra Kanaans land eller att verkställa straffdomar över Baalsdyrkare och andra fiender på Guds befallning. Det är inget som han befäller dig och mig. När man läser Bibeln skall man alltid fråga sig: Är detta sagt till mig och alla eller bara till vissa personer i en bestämd situation.

Människan har alltid velat själv bestämma vad som är ont och gott. Hon vill vara sin egen Gud. Det var det djävulen frestade henne med i syndafallet: hon skulle inte böja sig för diktat från Gud utan vara självständig. Hon inser dock att åtminstone delar Tio Guds bud är bra och nödvändiga för mänsklighetens överlevnad och håller därför på att man t.ex. inte skall ljuga, stjäla och mörda.

Människan är även efter syndafallet religiös, dvs. hon tror att det finns en Gud eller ett högre väsen. Skall man komma på god fot med Gud måste man göra goda gärningar, man måste göra sig förtjänat av Guds välbehag. Något annat kan inte förnuftet tänka sig. Och det leder ofta till att Tio Guds bud inte räcker, utan man hittar på en massa egna bud. Så gjorde t.ex. fariseerna. De hade en hel katalog med bud som täckte alla möjliga situationer i livet. Jesus anklagade dem för att ersätta Guds bud med människobud. Deras gärningar var inte alls goda utan bara egna påhitt.

2. gärningar som sker av kärlek till Gud, villigt och utan tvång. Det som inte görs av kärlek till Gud, villigt och utan tvång är inte uppfyllelse av lagen utan tvärtom överträdelse av lagen. Gud ser först och främst till hjärtat och om buden hålls av kärlek till honom. Det är just därför som Luther inleder förklaringarna till buden med orden: "Vi skall frukta och älska Gud" Kärleken till Gud är den röda tråden

som går igenom alla Guds bud. Inget av dem kan hållas rätt utan kärlek, ty, säger aposteln: ”Kärleken är lagens uppfyllelse” (Rom. 13:10).

3. gärningar som görs av goda människor. För att gärningarna skall vara goda och Gud behagliga måste personen vara god. Annars blir gärningarna bara som julgransprydnader, ett vackert dött påhäng. Jesus säger: ”Ett gott träd kan inte bära dålig frukt, inte heller kan ett dåligt träd bära god frukt” (Matt. 7:18). För att vi skall kunna bära god frukt måste vi vara inympade i ett gott träd, i det sanna vinträdet Jesus Kristus. Något annat sätt att bära god frukt på finns inte.

Helgelse och goda gärningar är en nödvändig följd av tron på Jesus

I sitt företal till Romarbrevet Luther om den tro som leder till helgelse.

Tron är ett Guds verk i oss, vilket förvandlar och föder oss på nytt av Gud och dödar den gamle Adam och gör oss till helt andra människor till hjärta, håg, sinne och alla krafter och för den helige Ande med sig. Ja, tron är ett levande, ivrigt, verksamt, kraftigt ting, så att det är omöjligt att den inte skulle oavslåttligt verka gott. Den frågar inte heller, om goda gärningar skall göras, utan innan frågan framställts har den redan gjort dem och är beständigt verksamt. Men den som inte gör sådana gärningar, är en människa utan tro, vilken famlar och trevar sig fram efter tro och goda gärningar och inte vet vad tro eller goda gärningar är, men ordar och pratar mycket om tro och goda gärningar. Tron är en levande och fast tillförsikt till Guds nåd, så viss att man hellre tusen gånger skulle vilja dö än mista den. Och denna tillförsikt och visshet om Guds nåd gör människan glad, frimodig och hurtig gentemot Gud och alla skapade varselser. Och detta verkar den helige Ande i tron. Därav blir människan utan något tvång villig och redo att göra var man gott, tjäna alla och fördrå allt, Gud till pris och ära, som visat henne så stor nåd. Därför är det omöjligt att skilja gärningarna från tron, lika omöjligt som att skilja värmen och ljuset från elden. (KF, SKB s. 592)

Luther har rätt. Att goda gärningar hos en kristen är en nödvändig följd av tro lär utan tvekan Bibeln överallt på en massa bibelställen. Det är ingen frivillig sak så att vi kan låta bli dem om vi inte känner för det. Ingen genom tron rättfärdiggjord kristen säger: ”Låt oss göra onda gärningar, vi kan ju alltid för förlåtelse för det sedan och då ärar vi Guds barmhärtighet! Nej, Gud befäller sina troende barn att göra goda gärningar och de är ivriga att göra vad Gud vill. Goda gärningar är således nödvändiga.

Men är goda gärningar nödvändiga för saligheten? Ja, se det är en helt annan fråga.

En luthersk teolog och professor i mitten på 1500-talet som hette Georg Major sade just så: att goda gärningar var nödvändiga för saligheten. Det blev mycket diskussion och strid om den satsen. Det fann de som genast opponerade sig och sade: Det stämmer inte med Skriften för den lär att vi blir frälsta och saliga utan gärningar: ”människan rättfärdiggörs genom tro, utan laggärningar” (Rom. 3:28, Gal. 2:16 m.fl.) Och det är ju alldeles riktigt. Rättfärdiggörelsen genom tron allena sker av nåd utan gärningar som betalning. Major sade, att han inte menade att vi förtjänade frälsningen, men goda gärningar var att de ändå nödvändiga för att bli frälst. Så småningom backade han och ändrade sig lite. Han sade: Nej, goda gärningar är inte nödvändiga för saligheten, men de är nödvändiga för att bevara oss i saligheten eller i tron. Men det

var inte heller rätt. Det som bevarar oss i tron är alltid evangeliet som Anden hänvisar oss till. Det är inte så att vi förtröstar på den rena nåden och griper om Kristi rättfärdighet som vår salighetsgrund, och sedan i fortsättningen växlar om och börjar förtrösta på våra gärningar för att bli bevarade i tron. Då börjar vi i Anden och slutar i köttet, börjar med tro på vad Kristus gjort för oss och fortsätter med att tro på vad vi själva gör. Det blir återfall i romersk katolsk tro som lär att vi blir frälsta inte genom tron allena utan genom tro *och* goda gärningar.

Nej, goda gärningar är inte nödvändiga för saligheten. Det är inte så att Gud gör en del, han förlåter och sedan måste vi göra vår del genom att göra gott. Då blir det synergister – vi blir frälsta genom att vi samverkar med Gud. Och då förlorar vi det rena evangeliet som Luther återfann i Skriften och lyfte fram i ljuset. Det ovillkorliga evangeliet får aldrig naggas i kanten. Konkordieformelns författare tog avstånd från majorismen genom slå fast att satsen: ”Goda är gärningar är nödvändiga för saligheten” var ”falsk och farlig lära ... som inte bör läras, försvaras framställas i gynnsam dager” i kyrkan (KF art. IV, SKB. s. 595). Den förstör vad Skriften lär både om tron och helgelsen.

Av denna strid skall vi lära oss att aldrig blanda ihop rättfärdiggörelsen och helgelsen. Fast rättfärdiggörelsen och helgelsen är ouplösligt förbundna med varandra, så är de ändå skilda saker. En kristen gör aldrig någonsin goda gärningar för att bli salig, han gör det därför att han av nåd *redan är* salig. Helgelsen är alltid en *följd* av rättfärdiggörelsen, aldrig något som föregår den eller utgör ett villkor för den. Denna skillnad mellan rättfärdiggörelsen och helgelsen framgår t.ex. av apostelns ord i Rom. 6: ”Men nu, då ni befriats från synden och blivit Guds slavar, blir frukten att ni helgas och till slut får evigt liv” (Rom. 6:22). Helgelsen är således möjlig först när vi tror rättfärdiggörelsen av nåd, den nåd som utan gärningar skänker oss frälsning och gör oss till Guds goda barn. Luther sammanfattar fint den rätta ordningen med orden: ”Goda gärningar gör ingen till kristen, men en kristen gör goda gärningar”.

Tror du på Kristus, att du genom tron på evangelium är rättfärdig i honom, så låt den Helige Ande driva dig att göra gott, hålla Guds bud och älska Gud och din nästa. Tacka och lova Gud med ord och gärningar, bekänn hans namn för världen. Sköt ditt arbete ärligt och troget osv. alla dessa gärningar är verkligen goda för de flyter fram ur tron, bär allt lidande för Kristi skull med tålamod osv. För alla dessa gärningar är Gud välbehaglig. Så undervisar Skriften och den lutherska kyrkan om tron och goda gärningar.

Vad är närmare bestämt syftet eller målet med helgelsen?

Det är inte bara att du som kristen skall göra goda gärningar. Syftet med helgelsen är att återställa människan som Guds avbild. Det är Andens stora uppgift med var och en av oss.

Aposteln säger till de kristna:

Ni har iklätt er den nya människan, som är skapad till likhet med Gud, i sann rättfärdighet och helighet. (Ef. 4:24)

Ni har ju klätt av er den gamla människan med hennes gärningar och klätt er i den nya människan, som förnyas till rätt kunskap och blir en avbild av sin Skapare. (Kol. 3:9-10)

För att bättre förstå hur stort detta är, behöver vi gå tillbaka och se hur människan var i paradiset före syndafallet, då när hon var nyskapad som Guds avbild. Om människan sade treenige Guden sade: *"Låt oss göra människor till vår avbild, till att vara lika oss. ... Och Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne, till man och kvinna skapade han dem"* (1 Mos. 1.26-27).

Att vara skapad till Guds avbild är människans adelsmärke, hennes höga bestämmelse, det som skiljer henne från alla andra skapade varelser. Det betyder att hon i vissa avseenden var en spegelbild av Gud. Avbilden återspeglades i hennes *förnuft*. Hon hade en för oss ofattbar kunskap om Gud, hon kände honom, förstod hans tankar, hans vilja som i det klaraste ljus. Hon grubblade inte ett ögonblick över om Gud fanns, var han fanns, hurudan han var och vad han ville. Hon växte i vishet och kunskap om Gud utan lärda och mödosamma studier precis som det står om barnet Jesus (Luk. 2:52).

Avbilden återspeglades också i hennes *vilja*. Hon förstod också sig själv, vem hon var och vad meningen med allt var. I dag grubblar människan över sin identitet, försöker hitta sitt rätta jag och meningen med sitt liv. Det gjorde inte de nyskapade människorna. Det förstod helt perfekt sig själva och sin roll i skapelsen.

Gud var rättfärdig och helig, han älskade det som var rätt och gott och hatade allt ont. Det gjorde också människan. Det fanns inget i henne som på något sätt ville det onda, som ville något annat än Gud. Hennes vilja löpte parallellt med Guds vilja och var i fullständig harmoni med den. Gud var kärleken och människan älskade Gud över allt annat och sin nästa som sig själv. Sådan han var vill hon var och hon var det.

Guds avbild återspeglades i hennes *känsla*. Hos Gud fanns oändlig salighet, frid, ro och glädje. *"Att vara i Guds närhet är lycka för mig"*, säger psalmisten (Ps. 73:28). De första människornas närhet till Gud skänkte dem en obeskrivlig lycka. Eftersom de var utan synd, fanns ingen oro och ingen fruktan, ingen skuld-känsla, inget dåligt samvete. De älskade Gud och visste sig vara oändligt älskade av honom. Deras inre var fyllt med ren och ostörd glädje och lycka.

Vidare var de satta till att råda övre jorden och alla levande varelser. Genom det återspeglade de något av Guds allmakt. Det var inte svårt i Edens lustgård. Inga vilda djur attackerade dem. Lejon lydde den lika from som ett lamm. Marken var inte motsträvig som senare, utan gav villigt ifrån sig av sina frukter.

Gud är evig. Det återspeglade sig i deras odödliga kroppar och själar. Så länge de var bärare av Guds avbild kunde ingen död eller något annat fördärva deras kroppar som var ett rent och obefläckat tempel åt den Helige Ande.

Och själva lustgården, paradiset där allt var friskt, rent och gott var en jordisk avglans av den himmelska världen. Det var en förgård till himlen. Ja, så var människans värld och tillstånd när hon fortfarande var Guds avbild. Tänker man på det och jämför man med tillståndet i världen i dag, vore det konstigt om vi inte längtar tillbaka till det förlorade paradiset värld och tillstånd.

Men med syndafallet, då människan gav efter för Satans frestelse till frigörelse och självständighet i förhållande till Gud. Avbilden krossade i tusen bitar, den goda kontakten med Gud bröts, det andliga mörkret sänktes över jorden, synden och döden gjorde sitt intåg och allt lades i ruiner. Den fria viljan som fritt och av hjärtat älskade gud blev en trålbunden vilja som alltid var fientligt inställd till Gud och ville det onda (Rom. 8:7). När Adam efter Kains brodermord fick sin tredje son Set, så står det att han *"fick en son som var honom lik"* (1 Mos. 5:3). Det står inte att han fick en son som var Gud lik, var Guds avbild. Han fick en son som likt honom själv och alla hans efterkommande var fulla av syndiga begär och onda lustar, och dömda att leva i en otrygg värld fylld av katastrofer, lidande och död, oftast framkallade av människan själv.

Detta gäller oss alla. Vi har förlorat härligheten från Gud. *"Här finns ingen skillnad. Alla har syndat och saknar härligheten från Gud"* (Rom. 3:22-23). Djävulen har fått oss i sitt våld och fått oss att likna honom fast vi är skapade till att likna Gud.

Men pris vare Gud! Vi är inte för alltid dömda till denna förlust och det elände den medför. Gud har inte gett upp vad vi en gång var skapade till. Han har själv kommit till oss i Kristus i syndig människas gestalt för att återställa och förnya gudsbilden som vi förlorat. Han blev lik oss syndare för att vi åter skulle bli lik honom. *"Guds Son uppenbarades föra göra slut på djävulens gärningar"* – göra slut på hans katastrofala fördärv av människan (1 Joh. 3:8). I stället har Jesus sänt oss den Helige Ande för att åter bygga upp avbilden som djävulen och vi själva raserat.

Varför kom Kristus i världen? Walter skriver i en predikan:

Gud sände inte sin Son till världen bara för att försona människan med sig själv, och han kallade henne inte till tro bara för att befria henne från tanken att Gud var hennes fiende och att straff väntade henne efter döden. Det slutliga, det verkliga målet med Guds nådegärningar för och med människan är inget annat än helgelse, att hon lever ett heligt liv.

Pieper säger detsamma i sin dogmatik, om än mer i förbigående: *"Helgelsen och de goda gärningarna är också frälsningens syftemål"* (P-M s. 468), *"Goda gärningar är det yttersta syftet med den kristnes liv i denna världen"* (P-M, s. 484).

Vi talar mycket om rättfärdiggörelsen av nåd utan egen förtjänst, utan gärningar genom tron allena. Och det gör vi rätt i. För det är själva evangeliet, kyrkans huvudartikel som ensamt skänker oss salighet och Andens nya liv. I tron som allena rättfärdiggör lever och dör varje kristen.

Men vad är syftet med rättfärdiggörelsen? Syftet är vår helgelse. Jesus talar om vinträdet och grenarna. Han är vinträdet, de kristna är grenarna. Rättfärdiggjorda av nåd genom tron inympas vi som grenar. Vad är syftet med det? Att vi skall bära god frukt. Jesus säger: *”Om någon förblir i mig och jag i honom, bär han rik frukt, ty utan mig kan ni ingenting göra”* (Joh. 15:5). Aposteln Paulus säger: *”Gud har inte kallat oss till orenhet utan till ett liv i helgelse.”* (1 Tess. 4:7), *”Han har offrat sig själv för oss för att friköpa oss från all laglöshet och rena åt sig ett egendomsfolk, som är uppfyllt av iver att göra goda gärningar”* (Tit. 2:14).

I vår lutherska bekännelse, i Apologin, art. IV läster vi:

Det är förvisso nödvändigt att göra goda gärningar. Vi säger att det eviga livet är utlovat åt de rättfärdiggjorda. Men de som lever efter köttet kan inte behålla vare sig tron eller rättfärdigheten. Därför [latin *Ideo*: För just detta syfte] rättfärdiggörs vi, för att vi såsom rättfärdiggjorda skall börja göra goda gärningar och lyda Guds lag. Därför pånyttföds vi och tar emot den helige Ande, för att ur det nya livet nya gärningar, nya rörelser i hjärtat, gudsfruktan och kärlek till Gud och avsky för den onda begärelsen o.dyl. må framgå. (Apol. IV, SKB 165-66, Trigl. 216)

Helgelsens mål i de troende är de goda gärningar som lagen vittnar om. Eller med andra ord: att vi skall bli Gud lika eller Kristus lika. Den förste Adam, som var skapad till Guds avbild, föll. Men med Kristus – som är den andre Adam som frestades men som inte föll – träder på nytt en helig och god människa fram – en som helt och fullt återspeglar Guds väsen. Han *”utstrålar Guds härlighet”* eller är hans *”härlighets återsken”* som det står i gamla översättningen (Hebr. 1:3). Alla kristna är kallade att likna Kristus. *”Var så till sinnes som Jesus Kristus var”*, säger aposteln (Fil. 2:5). Han är förstlingen i den nya skapelsen som heter Kristi kyrka. Vi föds in i denna nya skapelse genom tron på evangelium. *”Alltså, om någon är i Kristus är han en ny skapelse. Det gamla är förbi, det nya har kommit”* (2 Kor. 5:17).

(Aposteln Petrus säger i sitt 2:a brev: *Ty allt som hör till liv och gudsfruktan har hans gudomliga makt skänkt oss genom kunskapen om honom, som har kallat oss genom sin härlighet och ära. Genom dem har han gett oss sina dyrbara och mycket stora löften, för att ni i kraft av dem skall få del av gudomlig natur, sedan ni kommit undan det fördärv som på grund av begäret finns i världen* (2 Petr. 1:3-4). Fördärvet är den främmande natur som vi människor har blivit bärare av, syndens och de onda och själviska begärens natur. Vi har förlorat vår av Gud givna natur att vara hans avbilder. När Petrus talar om att vi som kristna har fått del av gudomlig natur, så menar han inte att vi blivit gudar eller något sådant, utan att vi genom evangelium fötts på nytt och återställs till vår bestämmelse att likna Gud igen. Vi har då återfått sin rätta av Gud givna natur som i helgelsen ständigt förnyas, mognar och växer till.)

Så ser du viket härligt mål Gud har satt upp för ditt och mitt liv. Många söker hos Kristus bara tröst för sitt oroliga och dålig samvete, men att de faktisk skall likna Kristus leva heligt bryr de sig inte mycket om. De vill gärna höra om att Gud av nåd förklarar dem rättfärdiga i Kristus, men inte alls lika intresserade av att han också vill göra dem rättfärdiga i livet. De har fångats i ett stor och farlig snara. De har totalt missförstått syftet med Kristi ankomst i världen. De vill gärna ha förlåtelsen men inte helgelse. Till dem bara ett att säga, nämligen det som står i Hebr. 12: *”utan helgelse kommer ingen att se Herren”*, eller som Jesus säger: *”Inte skall var och en som säger 'Herre, Herre' till mig komma in i himmelriket, utan den som gör min himmelske Faders vilja”* (Matt. 7:21). Hur förverkligas då denna helgelse?

Helgelsen växer fram under två skeenden verkade av Anden

De två skeenden som pågår dagligen är den gamla människans dödande och den nya människans framväxt.

Den gamla människan är synden som bor i oss, fast den är förlåten och inte tillräknas oss. Men den finns kvar hos alla Guds heliga och den vill alltid ta över. Den nya människan är den som fötts på nytt genom evangelium och utmärks av att hon som älskar Jesus och vill göra hans vilja. Och det är den människan som i helgelsen är satt i att härska och råda över den gamla människan.

Men låt oss ta det från början. Det första den Helige Ande gör är att lägga grunden för helgelsen. Grunden är rättfärdiggörelsen genom tron allena. Anden förvissar oss om att vi är Guds barn, inte för våra gärningar skull utan för Kristi lydnads skull som vi får räkna som vår. Tror vi detta, tar den helige Ande sin boning i oss. Han bor i våra hjärtan i som i renat och nyinviat tempel. Så är det ofelbart alltid. Vill du veta om du har Anden? Känn inte efter om du har en skön känsla av det eller inte, utan fråga dig: Tror jag mina synders förlåtelse för Kristi skull? Gör du det har du Anden, för han bor i varje hjärta där synden är förlåten.

Och bor nu Anden i ditt hjärta börjar genast en strid som Bibeln kallar Andens strid mot köttet. Det är en strid om vem som skall bestämma i ditt liv, syndens gamla människa eller Anden. Aposteln Paulus talar om denna strid i Gal. 5: *”Vandra i Anden, så kommer ni inte att göra vad köttet begär. Ty köttet söker det som är emot Anden och Anden det som är emot köttet. De två strider mot varandra för att hindra er att göra vad ni vill”* (Gal. 5:16-17). Detta är faktiskt ett löfte till varje kristen att synden inte skall råder över henne som förr.

Det är ett stort missförstånd att tro helgelsen är den gamla människans förbättring. Den är ingen utveckling ”av det goda inom oss” som folk i dag ofta pratar om. Paulus säger: *”i mitt kött, bor inte något gott”* (Rom. 7:18). Helgelsen handlar inte om att förvandla den gamla människan eller dressera henne till att bli en helig och god människa. Det blir hon aldrig. Hon är evigt dömd till döden och skall korsfästas och dödas! Eller som Luther säger i Lilla katekesen om det liv vi är döpta till: ”Den gamle

Adam i oss skall genom daglig ånger och tro dränkas och dö med alla synder och lustar.”

I Andens strid mot köttet dödas således den gamla människan, men hon är seglivad och måste dödas om och om igen i varje uppdykande synd. Helgelsen sker inte utan smärta. Man blir inte helgad utan att det gör ont och svider i den själviska människan som alltid vill framhålla och hävda sig själv. Det är därför Bibeln ord som korsfästade och dödade: *”De som tillhör Kristus Jesus har korsfäst sitt kött med dess lidelser och begär”* (Gal 5:24). Också av Rom. 6, som talar om att vi är förenade med Kristi död och uppståndelse, framgår detta: *”Vår gamla människa har blivit korsfäst med Kristus, för att syndens kropp skall berövas sin makt, så att vi inte längre är slavar under synden. ... Ty hans (Kristi) död var en död från synden en gång för alla men det liv han lever, det lever han för Gud. Så skall ni också se på er själva: ni är döda från synden och lever för Gud i Kristus Jesus”* Rom. 6:6, 10-11). Liksom Kristus lagt våra synder bakom sig en gång för alla, skall vi lägga dem bakom oss, ta farväl av dem och leva det nya livet för Gud.

Hatet mot synden är ett det första tecknet på att Guds avbild i oss börjar ta form. Det är ett heligt hat som vill slå ihjäl synden som fortfarande finns kvar i oss. I Andens strid mott köttet är också bönen som ropar till Gud och Anden mot synden ett tecken på helgelsens liv. Den som lever i helgelse ropar likt Kristus i Getsemane till Gud hjälp att segra över alla frestelser att följa sin egen vilja istället för Guds vilja. En kristen ropar till Anden om hjälp mot alla själviska och elaka impulser som ständigt vill bryta ut ord och handlingar. Och Anden hör vår bön. Han gör oss känslig för synd. Han lär oss att genomskåda oss själva och inte låta oss luras av våra onda själviska motiv som vi förs dölja bakom vackra ursäkter. Anden övar oss att känna igen synden och den börja bekämpa den i tid. Det är lättare att slita itu synden band i början än när man blivit ordentligt intrasslad i dem.

Det är inte alls så att syndernas förlåtelse gör en människa slapp och lättsinnig, så att hon tänker: Äsch, det är väl inte så farlig, jag kan ju alltid be om förlåtelse sedan! Det är inte Anden utan vårt onda kött som säger så. Anden driver oss till raka motsatsen. Han får oss att tänka så här: Denna synd som jag nu frestas till har Kristus lidit blod och pina för att försona och lösa mig ifrån. Skall jag då löna honom med att vältra mig i den och göra honom till en syndens tjänare, när han frälst mig för att jag skall stå i rättfärdighetens tjänst? Så kan vi inte göra. Paulus säger: *”Sätter vi lagen ur kraft genom tron? Nej, inte alls. Vi upprätthåller lagen”* (Rom. 3:31). Vill vi inte veta om ett liv i lydighet för Guds bud är vi inte kristna utan missar vi Guds höga mål med helgelsen: den i syndafallet förlorade avbildens återuppbyggnad.

Men det gäller alltid att komma ihåg, att det inte är lagen utan evangelium om syndernas förlåtelse som ger Andens kraft att härska över synden och leva den nya skapelsens liv. Aposteln säger: *”Synden skall inte vara herre över er, ty ni står inte under lagen utan under nåden”* (Rom. 6:14). Och brevet till Titus säger han om Guds nåd: *”den fostrar oss till att avsäga oss all ogudaktighet och alla världsliga begärel-*

ser, och till att leva tuktigt och rättfärdigt och gudfruktigt i den tidsålder som nu är” (Tit. 2:12).

NT är fullt av förmaningar och uppmaningar till helgelse. Om man inte är född på nytt genom evangelium är alla dessa maningar till helgelse till ingen som helst nytta och får ingen effekt. Det är som att stå vid en kista och uppmana den döde i kistan att resa sig upp och gå. Ingenting händer. Att försöka leva efter Bergspredikan där Jesus talar om det nya livet levs är fullständigt omöjlig för en icke-kristen människa. Det är nästan tragikomiskt när många i dag prisar och upphöjer Bergspredikan medan man skippar det andra i Bibeln. Man tror att man kan reformera sig själva genom Bergspredikan. Men Jesus säger: ”utan mig kan ni ingenting göra.” Den naturliga människan kan inte älska sina fiender, kan inte vända andra kinden till när man blir slagen och förolämpad. Och den gyllene regeln som alla prisar och bejakar, den följer man inte. Man försöker, men lyckas inte utan faller snart tillbaka i det gamla vanliga mönstret: att bara tänka på sig själv, hänsynslöst hålla på sin rätt, hämnas och ge igen, när man blir kränkt och orättvist behandlad. Människor har känt till gyllene regeln i flera tusen år och ändå följer de den inte. Luther och vår lutherska bekännelse upprepar ideligen att vi måste hålla fast vid regeln ”att lagen inte kan fullgöras utan Kristus” (Apologin, s. 149).

Den Helige Andes inre förvandling av människan syftar också till yttre förändring i levernet. Apostlarna talar mycket konkret om helgelsen både i inre och yttre avseende. Låt oss lyssna till ett par typiska bibelställen:

*Ni har lämnat ert förra liv och lagt av den gamla människan som går under, be-
dragen av sina begär, och ni förnyas nu till ande och sinne. Ni har iklätt er den
nya människan, som är skapad till likhet med Gud, i sann rättfärdighet och he-
lighet. Lägg därför bort lögnen och tala sanning med varandra, vi är ju var-
andras lemningar. Grips ni av vrede, så synda inte. Låt inte solen gå ner över er
vrede och ge inte djävulen något tillfälle. Tjuven skall sluta stjåla och i stället
arbeta och uträtta något nyttigt med sina händer, så att han har något att dela
med sig åt den som behöver. Låt inget oanständigt tal komma över era läppar,
tala bara det som är gott och blir till välsignelse där sådan behövs, så att det
blir till glädje för dem som hör på. Bedröva inte Guds helige Ande, som ni har
fått som ett sigill för förlossningens dag. Lägg bort all bitterhet, häftighet och
vrede, allt skrikande och smädande och all annan ondska. Var i stället goda och
barmhärtiga mot varandra och förlåt varandra, liksom Gud i Kristus har förlåtit
er.* Ef. 4:22-32, jfr Kol. 3:9-10, 12-14

Här ser vi exempel hur konkreta förmaningarna till helgelse är i NT. De vittnar också om att de kristna inte var några fullkomliga människor. Aposteln talar i förmaningar-
na om synder som förekom i församlingen. Det var inte frid och fröjd där alla jämt
var vänliga och snälla och älskade varandra. Man frestades till alla möjliga synder
och föll också i dem. Då måste man ner på knä i syndabekännelse och bön om nåd.

En kristen faller, men han förblir inte liggande. Han flyr till Kristus och i kraft av hans förlåtelse börjar han om på nytt och försätter på helgelsens väg.

Vi behöver inte leta upp tillfällen där vi kan öva oss i helgelse. Anden har sin verkstad i vardagslivet. Dagligen hamnar vi i en mängd situationer, i hemmet, i skolan, i arbetet, i umgängeslivet, där vi kan välja att handla si eller så. Helgelsen gör inga framsteg under idealiska förhållanden, utan under svåra förhållanden, i verkligheten, i "the real life" där människor är som de är, vrånga och besvärliga, och där vårt kött har förfärligt lätt att reagera med otålighet, avundsjuka, ilska och hämndlystnad. Men att vi tvingas ha med odrägliga människor att göra som alltid irriterar oss och går på tvärs med vad vi själva tycker och vill är, säger Luther, "en ousägligt dyrbar sak ... sådana angripare borde man köpa sig till priset av alla sina ägodelar ..." Varför? Därför att "det är just genom sådana som Gud bryter vår vilja, så att hans vilja sker." Alltså det är där tillfälle ges att döda köttet och i stället låta den nya människan komma fram. Kom ihåg du säger nej till dig själv och din gamla människa, växer ett stycke av den nya människan till.

Rättfärdiggörelsen sker på ett ögonblick. Men helgelsen vara hela livet. I rättfärdiggörelsen är vi passiva mottagare. I helgelsen är vi Guds medarbetare. Aposteln säger till församlingen i Korint: "*Som medarbetare uppmanar vi er också att ta emot Guds nåd så att den blir till nytta*" (2 Kor. 6:1). Anden engagera oss, så att vi ivrigt och aktivt deltar i helgelsen. Men vi måste komma ihåg att vi inte ens som nya människor av oss själva kan göra det goda. Så är det inte. Gud och vi är inte som två hästar som tillsammans drar en vagn" som det står i våra bekännelseskrifter KF, art II, SKB s. 572). Den nya människan fungerar inte som en sådan parhäst. Hon är varje dag och sekund beroende av Guds och Andens hjälp. Här gäller apostelns ord: "*Ty Gud är den som verkar i er, både vilja och gärning, för att hans goda vilja skall ske*" (Fil. 2:13). I själva verket är helgelsen är lika *moneregistisk*, dvs. ett verk av Gud allena, som rättfärdiggörelsen! Men liksom man kan stå emot kallelsen till tro på evangelium kan man stå bedröva Anden och stå emot hans helgelseverk. Förhärdat vi oss när vi aldrig Guds goda syfte med både tron och helgelsen.

Helgelsen, som här bara är en början, fullbordas i härligheten

Det är ju så att hur helgad en kristen än är så måste han sluta varenda dag med en bön om förlåtelse för synder och tillkortakommanden, för att man tappat humöret, sagt elaka ord, gett efter för festelser. Varje dag behöver vi på nytt ta vår tillflykt till Guds nåd i Kristus och evangeliets löften. Det räcker inte med en engångsomvändelse. Vi måste leva daglig omvändelse för att förbli i vinträdet Kristus och på nytt få det nya livets kraft att bära goda frukter. Under kyrkans tid här på jorden är hon ett sjukhus, där rövarslagna och sårade syndare tas omhand och förbinds, tröstas och får hjälp att börja gå igen, och i kyrkans sjukhus är alla inte är lika friska och starka, utan en del är mycket svaga. Därför skall som i kyrkan står under Andens rehabiliterande verkan ha fördrag med varandra och varandras svagheter. Ingen av oss blir här så helgade och friska att vi inte behöver stå under Andens goda vård.

Men en dag skall det vara slut med kyrkan som rehabiliteringsanstalt för syndare, slut med all daglig omvändelse, all syndabekännelsen och bön om förlåtelse. Det är den dagen den dag vi dör i tro på Jesus eller den när Kristus kommer åter, om det sker under vår livstid.

Romerska-katoliker som bygger sin salighet på tro *och* gärningar är ovissa om sin salighet och om de är tillräckligt renade och helgade. De tror inte de att Kristi förtjänst och försoning täcker hela skulden för människornas synder. Därför har man, utan något som helst stöd i Bibeln, infört läran om skärselden där man efter döden avtjänar det jordiska straffet för sina efter dopet begångna synder. Först efter reningen i skärselden kan man få komma in i Guds härlighet.

Någon sådan skärseld tror vi inte på. Vi tror på en ögonblicklig rening från alla rester av syndafördärv och synd som finns kvar när vi dör. Bibeln klara lära är när en troende vi kroppsligen dör, så dör äntligen den seglivade gamle människan, den gamle Adam. Vår sista skärseld, om man nu skall tala om någon sådan, är döden. Med den botfärdige rövaren går vi rakt in i himlen: Jesus sade: ”*I dag – inte efter en tid i skärselden – skall du vara med mig i paradiset*” (Luk. 23:43).

När vi dör är vi Guds avbilder fullt ut, vad då är återställelsen färdig. I himlen släpps ingen synd in, ingen enda som på minsta sätt är oren kommer dit. Först när vi är i himlen förstår vi vilken under bar lycka det är att verkligen alltigenom vara Guds avbilder. Det förstår vi aldrig riktigt här efter som synden alltid finns med i bilden. Vist har vi frid med Gud här nere också genom tron på Kristi försoning. Men det är bara en svag, svag avglans av friden och glädjen i himlen. Här har vi genom Guds ord tillräcklig kunskap om Gud för att bli frälsta. Men denna kunskap, säger aposteln, är här ett styckverk, vi förstår bara en del av det som är mycket mer, men då skall jag känna Gud fullkomligt (1 Kor. 13:12). Till detta kommer att också kroppen skall uppstå på yttersta dagen, fri från död syndens alla följder, och äga en härlighet större än den Adam hade i paradiset. Aposteln säger att hela skapelsen som lagts under förgängelsen suckar och vändas och längtar efter Guds barns härliga frihet, efter förlösningens dag. Aposteln Johannes säger: ”*Mina älskade, vi är nu Guds barn, och vad vi skall bli är ännu inte uppenbarat. Men vi vet att när han (Kristus) uppenbaras, kommer vi att bli lika honom, ty då får vi se honom sådan han är*” (1 Joh. 3:2).

Skulle du inte vilja vara med om denna fullständiga och ännu ofattbart härliga återställelse av Guds avbild i ditt liv? Sök då Kristus och hans förlåtelse som gör dig salig, men var inte så dåraktig att du sedan inte far efter daglig helgelse i den helige Andes kraft.

Amen.

Bön:

Käre Herre Jesus Kristus. Du vill inte bara förlåta oss våra synder utan också hjälp oss att bli fria från dem. Du vill förnya oss till den gudomliga avbild som vi en gång

skapade still. Vi ber dig: Väck i våra hjärtan en längtan efter att leva heligt enligt din vilja och vandra i dina fotspår. Ta ifrån oss den köttsliga tanken att när vi tar din förlåtelse så behöver vi inte längre vara så rädda för att synda. Hjälp oss istället att ta emot den helige Ande som du sänder och låta honom i oss verka daglig förnyelse och förvandling så att vi blir dig alltmer lika ända till dess vi når fullkomligheten i din härlighets rike. Amen.

LK Ps. 104, Sv. ps. 134

Exkurs

Filioque

Detta tillägg som gjordes i Spanien (i den mozarabiska liturgin) år 589 (konciliet i Toledo) ställde till med ett väldigt rabalder under slutet av det första årtusendet och var en anledning till ”den stora schismen” år 1054, då kyrkogemenskapen mellan Rom och Konstantinopel definitivt bröts. (den hade av och till varit bruten flera gånger tidigare, bl.a. pga. synen på påvens ställning). Den stridbare patriarken Fotius i Konstantinopel angrep hårt ”filioque” under 800-talet. Han godkände aldrig detta tillägg utan såg det både som en förfalskning av nicenum och som irrlära om Anden. Än i dag avvisar östkyrkorna ”filioque”.

Filioque-striden var både komplicerad och djupt tragisk. Man har frågat sig om det ursprungligen verkligen fanns en läroskillnad från början eller om det var en schismatisk ordstrid, ett sökt skäl att bryta en ändå spänningsfylld gemenskap. Frågan om ”filioque” är fortfarande aktuell. I ekumeniska sammanhang rekommenderar man i dag kyrkorna i väst att ta bort tillägget för att närma öst och väst till varandra. Den 29 juni 1995 möttes påven Johannes Paulus och patriarken Bartolomaios I i Rom. Båda reciterade tillsammans den nicenska trosbekännelsen – utan ”filioque”.

Somliga menar att just detta tillägg aldrig borde ha gjorts, eftersom en helt onödig klyfta därigenom kom att skapas inom kristenheten. Men teologiskt och i sak var formuleringen att Anden utgick av Fadern ”och Sonen” inget nytt i kyrkan. Kyrkofäderna talade om Anden ”som utgår av Fadern genom Sonen”. Augustinus använde uttrycket ”och Sonen”. Det hade sagts flera hundra år innan och stod också i den athanasianska trosbekännelsen, som är en sammanfattning av den gamla kyrkans treenighetlära och kristologi. Då väckte orden inga särskilda reaktioner, utan tycks ha varit allmänt accepterade.

Skall vi stryka ”filioque”, när vi i högmässan använder den nicenska trosbekännelsen? Det skulle vi i och för sig kunna göra, ty det är ju inte fel att säga att Anden utgår av Fadern. Men en sådan strykning nu skulle uppfattas som att vi ändrat oss och inte längre tror att Anden också utgår från Sonen. Ty det gör han enligt Skriften. Allra tydligast framgår det av Joh. 15:26 där Jesus säger: ”När Hjälparen kommer, som jag skall sända er från Fadern, sanningens Ande, som utgår från Fadern, då skall han vittna om mig” (jfr även Joh. 14:26, 16:7). Man kan ge Östkyrkan rätt i att Bibeln inte ordagrant säger

att Anden ”utgår” från Sonen. Men i sak är Jesus sändande av Anden detsamma som att Anden utgår från honom. Luther: ”Ty den som utgår från någon är sänd” (LW 24:365). Naturligtvis är Fadern gudomens urkälla, eftersom ”Fadern inte är född av någon” som Schmalkaldiska artiklarna säger (SKB. s. 313). Men menar man att Anden utgått eller sänts bara från Fadern helt oberoende av Sonen så är det inte enligt Skriften. I Joh. 14:26 talar Jesus om ”*Anden som Fadern skall sända i mitt namn*”.

”*Filioque* har de kristna sakligt sett alltid trott på, när de läst eller hört att Skriften kallar Den Helige Ande både för Faderns Ande (Matt. 10:20) och för Sonens Ande (Gal. 4:6) samt tillskriver Fadern (Joh. 14:16) och även Sonen (Joh. 15:26, 16:7) sändandet av Anden, varvid den närmare förklaringen tillfogas, att Den Helige Ande inte talar det som han talar av sig själv, utan han tar det han talar ifrån Sonen (Joh. 16:13-14).”

(Pieper-Mueller, s. 173)

Anden är lika mycket Gud som Fadern och Sonen och skall äras och tillbedjas på samma sätt. Den ortodoxa kyrkan säger i regel att de tre personerna inbördes är jämställda och att var och en är lika mycket Gud. Men man har ändå värnat så starkt om Fadern som gudomens enda källa att både Sonen och Anden i praktiken tenderar att bli underordnade Fadern, inte helt jämställda med honom. Sonen och Anden beskrivs gärna med ett uttryck från Tertullianus som ”Faderns två händer”.